
Travelhetens århundre

REDAKSJONELT

NYLENNAM

Nye tekniske hjelpemidler og mer effektivisering øker tidspresset fremfor å redusere det. Kan vi snu utviklingen?

Den medisinske utvikling i det 20. århundre lar seg ikke oppsummere i ett nummer av Tidsskriftet. I detaljbakeblikkene som presenteres i århundrets siste utgivelse, har vi lagt mer vekt på ideer og utviklingstrekk enn på teknologiske gjennombrudd. Mens sykdom og død ble sett på som en naturlig del av livet ved forrige århundreskifte, blir nå god helse langt opp i høy alder nærmest betraktet som en rettighet (1). Og nye og bedre trygdeordninger er på mangemåter like viktige for pasientene som de mange biomedisinske fremskritt (2). Den viktigste erkjennelse er kanskje at legevitenskapen ikke eksisterer i et vakuum, men henger nøye sammen med samfunnsutviklingen for øvrig.

Århundret som vi snart forlater, kan karakteriseres på ulike måter og langs forskjellig akser. I vår del av verden har det vært fremskrittens og teknologiens århundre. Det har vært vekstens og velstandens århundre, og det har vært mangfoldets og modernitetens århundre (3). Men om jeg personlig skulle gi det 20. århundre en karakteristikk, måtte det være som *travelhetens århundre*.

Tekniske hjelpemidler har ført til en effektivisering av produksjonslivet som historien ikke kjenner fra før. Produktiviteten har økt på en måte som gjør eksponentialkurven til århundrets ikon. Tempoet øker på alle områder. Mennesker forflytter seg fysisk og mentalt raskere enn noen gang, og tilbudet av varer og tjenester kombinert med en utbredt velstand gjør valgets kvaler uutholdelige for oss. Bare en ting står nemlig fast: Døgnet har fortsatt 24 timer. Innen denne rammen skal vi fortsatt få tid til å sove, spise, arbeide, hvile og ta for oss av alle de fritids- og underholdningstilbud som verden byr på. Helst vil vi gjøre alt - samtidig. Travelhet er nærmest blitt et statussymbol. Kommunikasjon og informasjon er de nye vekstnæringer, og ikke minst er massemediene blitt vår tids største tidstyver. Mer ny informasjon er blitt produsert de siste 30 år enn i de foregående 5000, og for mye informasjon betraktes nå som like farlig som for lite (4). Nordmenn brukte i 1998 gjennomsnittlig mer enn fem timer daglig på ulike massemedier (5), eller en

tredel av sin våkne tid. En femdel av det norske folk opplever store problemer med å prioritere sin tid, og over halvparten opplever ofte eller av og til en form for tidsmangel (6). Tidspresset er rimeligvis størst blant dem som har mest omfattende forpliktelser i yrkes- og familielivet (6).

Til denne gruppen hører de fleste leger. Til tross for at antall leger i Norge er mer enn doblet i løpet av århundret (7), oppleves sannsynligvis tidspresset sterkere enn noen gang. Det er ikke til å undre seg over at det spørsmålet dagens leger gjerne skulle stille til tidligere tiders kolleger, handler om hvordan de skaffet seg tid til å pleie forholdet til pasientene (8). Tid er en dimensjon det er vanskelig å fange både i tanken og i språket (9). De som aldri har tid, utretter ikke noe som helst, skriver Trond Berg Eriksen i sin bok *Tidens historie* (10, omtalt på side 4597). Det er denne fellen vi er i ferd med å gå i. Ettertanke og refleksjon er blitt fremmedord for oss. Når vi opplever at kontinuerlig effektivisering og flere tekniske hjelpemidler stadig øker travelheten i stedet for å redusere den, er det god grunn til å stoppe opp og spørre om vi vil at denne utviklingen skal fortsette.

Kanskje vi også her kan finne råd og hjelp i historien? Går vi tilbake til begynnelsen av det forrige årtusenet, kan vi finne kloke ord av Marcus Aurelius (romersk keiser 161-180), den tids Bill Clinton, som i sin dagbok skrev det som kan være motto for noen og enhver av oss ved århundreskiftet: "Av platonikeren Aleksander lærte jeg at jeg sjelden - og aldri uten tvingende grunn - skulle si til noen eller skrive i et brev: jeg har det travelt. Heller ikke på denne måten stadig unndra meg plikter mot de mennesker som omgir meg ved å skylde på stundens krav" (11).

Magne Nylenna

Magne Nylenna (f. 1952) er redaktør av Tidsskriftet.

LITTERATUR

1. Larsen Ø, Falkum E. Helse, medisin og befolkningsutvikling i Norge. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 4482-7.
2. Westin S. Velferd og helse i folketrygdens århundre. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 4507-13.
3. Nessa J, Schiøtz A. Til forsvar for mangfaldet. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 4515-8.
4. Bird M. System overload. Time Magazine 9.12.1996: 38-9.
5. Norsk mediebarometer. Oslo: Statistisk sentralbyrå, 1999.
6. Kitterød RH. Hvor travelt har vi det egentlig? Samfunnsspeilet 1999; nr.4: 41-52.
7. <http://legeforeningen.no/statisti/historie.htm>
8. Aasland OG. Tre legegenerasjoner gjennom ett århundre. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 4591-4.
9. Næss RR. Hva er tid? Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 4596.
10. Eriksen TB. Tidens historie. Oslo: JM Stenersens forlag, 1999.
11. Aurelius M. Til meg selv. Første bok. Oslo: Grøndahl Dreyer, 1997: XII.

Publisert: 10. desember 1999. Tidsskr Nor Lægeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2025. Lastet ned fra tidsskriftet.no 26. desember 2025.